

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2017/18:3602

av **Linda Snecker m.fl. (V)**

En högskola för alla

---

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	2
4	Antagningen till Högskolan	3
5	Tillgängliga högskolor	4
6	Ekonomisk trygghet för studenter.....	4
6.1	Dolda kostnader för utbildning i Sverige	5
7	Studenters rätt att engagera sig	6
8	Högskolan och samhället	7

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätena bör åläggas att ta fram strategier för breddad rekrytering i linje med vad Universitets- och högskolerådet (UHR) har föreslagit och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på ytterligare åtgärder för att minska fuskets på högskoleprovet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning som tar ett helhetsperspektiv på frågan om tillgängligheten till universitet och högskolor för personer med funktionsnedsättning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en utredning kring dolda avgifter/kostnader inom högre utbildning, särskilt verksamhetsförlagd utbildning (VFU), och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas om det kan ställas krav på att all kurslitteratur ska göras tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur ägardirektiven för Akademiska Hus kan ändras för att aktivt främja studenters ideella engagemang genom att uppnå minskade hyreskostnader för studentkårerna och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra de förordningsändringar som krävs för att öka möjligheterna att komplettera en utländsk avslutad utbildning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda vilka hinder som finns och hur lärosätena i ännu högre utsträckning kan bidra i flyktmottagandet och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Högskolans huvuduppgift är att förmedla kunskap och bildning. Den är viktig för att skapa välbefinnande och ett öppet och demokratiskt samhälle. Vänsterpartiets syn på kunskap som en demokratisk rättighet innebär att en viktig målsättning är att bredda rekryteringen till högskolan. Den sociala, könsmässiga och etniska snedrekryteringen har visserligen minskat under de senaste decennierna tack vare studiemedel, utbyggd högskola samt fler och nya utbildningar. Fortfarande finns det dock stora skillnader mellan såväl utbildningar som högskolor i hur väl de har lyckats att bredda rekryteringen. På traditionella utbildningar och äldre lärosäten har arbetet med att bredda rekryteringen varit mindre framgångsrikt vilket innebär att de måste anstränga sig mer. Alla högskolor måste dock bli bättre på att använda de resurser som finns. Därför måste högskolor och utbildningar i större utsträckning använda alternativa antagningsmetoder eftersom betygsintagning konserverar de sociala skillnaderna från grund- och gymnasieskola. Antagningsreglerna måste förändras så att inga grupper missgynnas. Studenterna som grupp blir samtidigt alltmer heterogen och högskolan måste anpassa sina arbetsformer för att möta alla studenters behov. Det krävs därför också en bra studie- och yrkesvägledning.

Högskolan ska aktivt motverka alla former av diskriminering. Den ska främja jämställdhet och motverka könsstereotypa utbildningsval t.ex. genom ett integrerat genusperspektiv i utbildningen. Kunskapen och kompetensen i hbtq-frågor behöver förbättras. Det behövs en förbättrad fysisk tillgänglighet och stöd till studenter med funktionsvariationer.

Studenter ska vara delaktiga i och ha inflytande över utbildningen. Att ta tillvara de erfarenheter och kompetenser som finns bland dagens studenter med olika bakgrund är också ett sätt att förbättra kvaliteten på utbildningen. Givetvis ska studenterna också ha ett formellt inflytande och vara representerade vid högskolans beredande och beslutande organ. Den verksamhet som bedrivs vid studentkårerna måste finansieras.

Vänsterpartiet anser att högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån. Kunskap och utbildning är en rättighet och ska inte vara en handelsvara.

4 Antagningen till Högskolan

Lika tillgång till utbildning är en fråga om rättvisa och jämlikhet. För Vänsterpartiet är därför breddad rekrytering och ökad mångfald viktiga mål för högskolan. För att minska den sociala, etniska och könsmässiga snedrekryteringen inom den högre utbildningen krävs förändringar inom en rad områden. Det krävs utökade satsningar på kvaliteten för att bl.a. möta de behov som nya grupper studenter kan tänkas ha. Det behövs ett studiemedelssystem som ger ekonomisk och social trygghet. Dessutom fordras ett öppet, flexibelt och samtidigt tydligt antagningssystem som inte sorterar bort sökande till högskolan utifrån deras bakgrund.

Även lärosätena kan förstås spela en viktig roll i arbetet för breddad rekrytering. Sedan 2001 har varje lärosäte ett sådant uppdrag. Det finns dock stora skillnader mellan såväl utbildningar som högskolor i hur väl de har lyckats att bredda rekryteringen. På traditionella utbildningar och äldre lärosäten har arbetet med att bredda rekryteringen varit mindre framgångsrikt. Regeringen har tidigare gett Universitets- och högskolerådet (UHR) i uppdrag att kartlägga lärosätenas arbete med dessa frågor. I UHR:s rapport Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper? (2016) bekräftas inledningsvis att den sociala snedrekryteringen med grova mått inte har förändrats under de senaste 10 åren. Det arbete som utförs för att bredda rekryteringen handlar t.ex. om rekryteringsaktiviteter i form av öppet hus-dagar, samarbete med andra aktörer och anordnande av förberedande utbildningar. UHR beskriver ett engagemang för dessa frågor på lärosätena, men att arbetet med frågorna inte alltid är strukturerat och förankrat i organisationen. Till exempel saknas ofta definitioner och mätbara eller uppföljningsbara mål. Lärosätena använder inte heller bedömningar av reell kompetens eller alternativt urval i den utsträckning som skulle vara möjlig som verktyg för breddad rekrytering.

UHR rekommenderar därför regeringen att den ska ålägga lärosätena att ta fram en strategi för sitt arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande. I rapporten föreslås att det på flera punkter ska anges vad en sådan strategi ska innehålla, bl.a. uppföljningsbara mål, att det ska anges på vilket sätt lärosätena ska uppnå sina formulerade målsättningar samt att det ska anges hur bedömningar av reell kompetens och tillämpning av alternativt urval ska användas som verktyg för breddad rekrytering.

Vänsterpartiet instämmer i UHR:s bedömning. Genom att lärosätena åläggs att ta fram strategier bör deras uppdrag att främja breddad rekrytering kunna ta flera steg framåt. Lärosätena bör åläggas att ta fram strategier för breddad rekrytering i linje med vad UHR har föreslagit. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utöver att satsa på en större mångfald bland urvalsmetoderna är det viktigt att de olika urvalsmetoder som finns i dag fungerar. Deras legitimitet ligger i att alla ska ha samma förutsättningar att baserat på relevanta meriter ta sig in på högskolan. Under de senaste åren har SVT-programmen Dold och Uppdrag granskning uppmärksammat att det förekommer systematiskt organiserat fusk på högskoleprovet. UHR har vidtagit flera åtgärder för att motverka fusk. Detta är bra men det har visat sig inte vara tillräckligt. Regeringen bör återkomma med förslag på ytterligare åtgärder för att minska fusk på högskoleprovet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Tillgängliga högskolor

Personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland de arbetslösa, delvis som en följd av en överrepresentation även när det gäller lägre utbildningsnivå. Enligt Myndigheten för delaktighet (MFD) och rapporten Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011–2016 har dock andelen studenter som uppger att de har en funktionsnedsättning ökat under senare år. I en undersökning uppger 17 procent av studenterna att de har en funktionsnedsättning; vanligast är någon form av psykiska besvär. Allt fler lärosäten har också utsett samordnare för tillgänglighetsarbetet och arbetar med att förebygga och undanröja fysiska hinder inom det systematiska arbetsmiljöarbetet och vid upphandlingar. Däremot har bl.a. andelen lärosäten som har handlingsplaner för tillgänglighetsarbetet minskat.

En annan viktig del av tillgänglighet till högskolan är tillgången till pedagogiskt stöd av god kvalitet. Pedagogiskt stöd kan bl.a. handla om anpassad examination, extra handledning, tolkning eller litteratur på anpassat medium. Enligt MFD rapporterar en del studenter om bristfällig organisation i det pedagogiska stödet, t.ex. att kontakter med stödpersonal skapas sent eller att litteraturlistor delas ut i ett sent skede så att personer i behov av anpassat medium får tillgång till studielitteraturen senare än andra.

Lagstiftningen ställer höga krav på den fysiska tillgängligheten vid lärosätena och det är också dessa delar som högskolorna framför allt fokuserar på i sitt tillgänglighetsarbete. Tillgänglighetsarbetet som helhet behöver dock stärkas. Det bör därför tillsättas en utredning som tar ett helhetsperspektiv på frågan om tillgängligheten till universitet och högskolor för personer med funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Ekonomisk trygghet för studenter

En av de viktigaste förutsättningarna för att göra kunskap och utbildning tillgängligt för fler människor är en trygg ekonomi under studietiden. Där fyller studiemedlen en central funktion. Studiemedlen är en viktig orsak till att den sociala snedrekryteringen till högskolan har minskat. För att studiemedlen ska fortsätta att ha denna rekryterande

effekt måste de svara mot studerandes levnadsomkostnader. Studiemedlen måste också värdesäkras på ett bättre sätt än att knyta dem till prisbasbeloppet. Det ska också vara möjligt att få studiemedel under hela sin studietid. Även den som byter inriktning måste kunna fullfölja hela utbildningen och ta examen. För många studerande uppfattas det som en stor risk att ta studielån. Därför är det glädjande att Vänsterpartiet i sitt budgetsamarbete med regeringen fått igenom en höjning av bidragsdelen med ca 300 kr. För att skuldbördan inte ska bli mer betungande måste dock andelen bidrag i studiemedlen öka mer i framtiden.

Studiemedel som går att leva på är också en nödvändig förutsättning för att kunna studera på heltid och därmed kunna skapa utbildningar av hög kvalitet. Det s.k. fribeloppet fyller därför i sin nuvarande form en dålig funktion då det skickar signaler till studenter att de förväntas arbeta för att få ekonomin att gå ihop. Däremot bör inte arbete under ferierna påverka studiemedlens storlek.

Studiemedlen samverkar inte heller bra med socialförsäkringssystemen. Sjukdom, föräldraskap m.m. innebär ofta dålig ekonomi och sämre möjligheter att genomföra sina studier. De snåriga reglerna och begränsningarna gör att många inte har möjlighet att söka bostadsbidrag. Försämringar i arbetslöshetsförsäkringen gör att den som avslutar sina studier kan stå utan reella möjligheter att försörja sig.

Vänsterpartiet medverkade till att ett tilläggsbidrag för studerande med barn infördes 2006. Vår principiella inställning, då som nu, är dock att studiemedlet är ett utbildningspolitiskt motiverat stöd och ska vara till för studerandes personliga försörjning. Familjepolitiskt stöd till studerande med barn bör fördelas via de ordinarie trygghetssystemen genom bättre tillgång till och förbättringar av bl.a. barnbidraget, föräldraförsäkringen och bostadsbidraget. Vi inser samtidigt att detta kräver omfattande reformer av socialförsäkringssystemet och stödjer därför barntillägget eftersom det annars skulle vara oerhört mycket svårare att kombinera studier och föräldraskap.

En viktig del i studenters ekonomiska trygghet är rätten att kunna bli sjuk. Det finns dock i dag flera problem när det gäller studenters tillgång till sjukförsäkringen. Ett problem som uppmärksammats särskilt är svårigheten för studenter att vara deltidssjukskrivna. Även om det i teorin är möjligt att vara deltidssjukskriven, så innebär det en ekonomiskt svår situation då studiemedlet minskas medan det inte finns någon möjlighet till ersättning från sjukförsäkringen. Sjukpenning betalas endast ut till studenter som är heltidssjukskrivna. Följden blir att studenter har att välja på att antingen fortsätta studera på heltid trots behov av deltidssjukskrivning, eller att tvingas avbryta studierna. Detta kan vålla stora problem för personer med långvariga eller kroniska sjukdomar eller funktionsnedsättningar att fullfölja sina studier. Därför är det positivt att regeringen nu aviserat att studenter med särskilda skäl ska få rätt till deltidssjukskrivning från 1 juli 2018 och att frågan om fler ska få rätt till det ska utredas.

6.1 Dolda kostnader för utbildning i Sverige

Enligt högskolelagen ska all högre utbildning vara avgiftsfri i Sverige. Trots det finns det väldigt lite uppföljning av hur det ser ut i verkligheten. Det saknas också tydliga definitioner för var gränsen för avgifter går. I väldigt många utbildningar ingår det obligatoriska moment som kan skapa oförutsedda merkostnader för studenterna. Det kan handla om exkursioner till exotiska platser för biologistudenter. Praktik eller s.k. verksamhetsförlagd utbildning långt ifrån studieorten som ger kostnader för dubbel

bosättning. Dyr utrustning eller speciell klädsel för veterinärstudenten. Behovet av tillgång till specifik programvara för ekonomi-, sociologi- eller datastudenten. Enligt Sveriges förenade studentkårers studentbudget 2017 är det så mycket som 34 procent av studenterna som uppger att de har dolda kostnader i sin utbildning. För en del merkostnader är det möjligt att söka merkostnadslån från CSN. För Vänsterpartiet är det inte rimligt att begära att studenterna ska behöva ta extralån för att tillgodogöra sig sin utbildning. Särskilt många av de utbildningar som har verksamhetsförlagd utbildning är inom bristyrken i offentlig sektor. För att göra dessa mer attraktiva blir det också ur ett samhällsligt perspektiv viktigt att se över så det inte finns ekonomiska hinder för studenter att kunna fullgöra sin utbildning. Det bör göras en utredning kring dolda avgifter/kostnader inom högre utbildning, särskilt verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Inköpen av kurslitteratur är en stor ekonomisk börda för många studenter. Att studenter måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. Samtidigt kan det ibland vara problem att få tag på vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln. Biblioteken köper förstås inte heller in tillräckligt många exemplar av varje bok för att de ska räcka till alla. Det bör därför utredas om det kan ställas krav på att all kurslitteratur ska göras tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Studenters rätt att engagera sig

Sedan 2010 är det frivilligt för studerande vid högskolan att vara medlem i en studentkår. De båda privata stiftelsehögskolorna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping har dock beslutat att behålla det tidigare obligatoriet. Studentkårerna fyller dock samma funktion som när medlemskap var obligatoriskt: att ta tillvara studenters intressen, företräda dem i nämnder och styrelser, granska utbildningskvaliteten, bedriva studiesocial verksamhet m.m.

När medlemskapet nu har blivit frivilligt har många kårer halverat sitt medlemsantal, vilket har minskat intäkterna. Många lärosäten ger därför kårerna ekonomiskt stöd för att de ska kunna fortsätta att bedriva sin verksamhet. Det har den nackdelen att kåren hamnar i beroendeställning till lärosätet som den samtidigt ska granska. De resurser som nyttjas borde användas till att förbättra utbildningen.

När beslutet fattades om att kårobligatoriet skulle upphöra var Vänsterpartiet berett att medverka till en förändring av studentkårerna med utgångspunkt i det förslag som utredaren Erland Ringborg presenterar i betänkandet Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas (SOU 2008:11). Den dåvarande regeringen valde dock att lägga stödet till studentkårerna mycket lägre, en nivå som endast justerats marginellt sen dess.

Verksamheten vid studentkårerna blev som en konsekvens stympad och möjligheten att utöva inflytande försämrades. För att högskolans utbildningar ska hålla hög kvalitet och utvecklas är det nödvändigt att ta tillvara studenternas synpunkter och erfarenheter.

Vid högskolorna har nu studentkårerna i flera år försökt att själva hitta olika lösningar för att finansiera verksamheten. Vissa har lyckats behålla ett högt medlemsantal och några får pengar från högskolan. Andra drar in massor från

sponsring. Det gäller dock långt ifrån alla studentkårer och problemet är att det inte råder någon likvärdighet för studentinflytande. Alla studenter måste ha samma möjligheter att påverka sin högskola och förbättra sin utbildning. Det måste finnas ett riktat statligt stöd för att finansiera detta, precis som det föreslogs i utredningen. Därför är det viktigt att se över studentkårernas ekonomiska situation särskilt om de ska kunna ha möjlighet till verksamhet på somrarna när det blir fler sommarkurser.

Det statliga bolaget Akademiska Hus har till uppgift att äga, utveckla och förvalta fastigheter vid landets universitet och högskolor vilket såklart även omfattar många studentkårer. Ungefär 80 procent är statliga hyresgäster; de flesta är lärosäten. Trots att Akademiska Hus ska betraktas som en stödfunktion till högskolesektorn tog regeringen 2015 ändå ut en vinst på 6,5 miljarder kronor, förutom den årliga vinstutdelningen på 1,45 miljarder kronor. Lärosäten är myndigheter som befinner sig på samma plats och i samma lokaler under lång tid. Trots detta hyressätter Akademiska Hus lokaler till lärosäten efter en standard som är anpassad för bolag som är utsatta för konkurrens. Lärosätena är inte som vilka bolag som helst med en verksamhet som enkelt kan välja lokaler på en fri marknad.

Akademiska Hus hyresnivåer drabbar också många studentkårer. För att kunna vara nära och finnas till för studenterna måste kårerna ligga inom lärosätenas områden, det innebär att de allt som oftast också tvingas hyra av Akademiska Hus. En del hyr direkt av bolaget, andra har möjlighet att hyra i andra hand till subventionerade hyror från sina lärosäten. Detta innebär återigen att kårerna hamnar i en beroendeställning gentemot sina lärosäten. Vänsterpartiet menar att det inte är rimligt att hyreskostnader till Akademiska Hus utgör en så stor del av lärosätenas och kårernas kostnader som i dag. Regeringen bör därför utreda hur ägardirektiven för Akademiska Hus kan ändras för att aktivt främja studenters ideella engagemang genom att uppnå minskade hyreskostnader för studentkårerna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Högskolan och samhället

Vår vision om den högre utbildningen innebär också att högskolor och universitet är mötesplatser för alla människor och att de verkar för ett öppnare och mer demokratiskt samhälle. Under 2014 och 2015 sökte sig många människor till Sverige undan krig och förtryck. Det innebar givetvis ett ökat tryck på de myndigheter som ansvarar för mottagandet av människor på flykt samt för flera kommuner runt om i landet. Vänsterpartiet menar att Sveriges lärosäten har flera roller att fylla och mycket kompetens att bidra med.

Validering har blivit ett användbart redskap för att ta tillvara praktiska och teoretiska kunskaper inte minst om de har förvärvats utomlands. Det finns här en stor potential att ta tillvara de kunskaper som personer med utländsk akademisk utbildning bär med sig. En effektivare validering och rättvis bedömning av utländsk utbildning är helt nödvändigt. Här har Vänsterpartiet medverkat till att Universitets- och högskolerådets resurser för bedömning av utländsk utbildning har utökats.

Utredningen om utbildning för nyanlända presenterar i sitt slutbetänkande (SOU 2016:35) ett förslag om hur personer som har en utländsk akademisk examen ska få förbättrade möjligheter att komplettera sin utbildning för att söka sig till läraryrket. Det handlar framför allt om att tillåta en större omfattning av den kompletterande

utbildningen än vad som för närvarande är tillåtet, 150 i stället för 120 högskolepoäng, samt att kravet på antalet högskolepoäng för examensarbetet får understigas om ett examensarbete finns i den utländska utbildningen. Regeringen bör genomföra de förordningsändringar som krävs för att öka möjligheterna att komplettera en utländsk avslutad utbildning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Runt om i landet har de som är verksamma inom högskolan startat många av de nätverk och föreningar som gjorde mottagandet av människor som kom till Sverige mer värdigt. Refugees Welcome startades av en student, likaså Asylrättstudenterna m.fl. Många av dessa initiativ har inte bara hjälpt människor utan även varit viktiga lärotillfällen för de studenter som engagerat sig. De har också fått stöd av universitetslärare och yrkesverksamma akademiker i sitt arbete. Men det har också funnits hinder och problem när lärosäten velat öppna upp sin verksamhet för människor på flykt. Vänsterpartiet ser positivt på det stora engagemang som finns inom akademien. Regeringen bör utreda vilka hinder som finns och hur lärosätena i ännu högre utsträckning kan bidra i flyktingmottagandet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Linda Snecker (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Ali Esbati (V)

Momodou Jallow (V)

Daniel Riazat (V)